

JEAN ROUAUD • Savaş Meydanları

JEAN ROUAUD 13 Aralık 1952'de Fransa'nın Campbon kasabasında doğdu. Nantes Üniversitesi'nde, çağdaş edebiyat bölümünde okudu. Üniversiteyi bitirdikten sonra tıp ansiklopedisi pazarlamacılığı, gazete bayiliği gibi işler yaptı. İlk romanı *Savaş Meydanları* 1990'da yayımlandı ve Prix Goncourt'u kazandı. Yazarın, aile anılarına dayanan *Des hommes illustres* (1993), *Le Monde à peu près* (1996), *Sur la scène comme au ciel* (1999) gibi romanları vardır.

Savaş Alanları, Simavi Yayınları, 1991 (1 baskı)

Les Champs D'honneur

© 1990 Les Éditions de Minuit

İletişim Yayınları 2980 • Dünya Edebiyatı 272

ISBN-13: 978-975-05-3040-1

© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR Necdet Dümelli

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Alper Zorlu

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

JEAN ROUAUD

Savaş Meydanları

Les Champs D'honneur

ÇEVİREN Şirin Etik

Tüm dipnotlar çevirmene aittir.

I

Böyle şeyler bir dizi halinde olagelirdi; sırrını keşfediverdiğimiz hüznü bir kumar – çoktandır bilinen, fakat her defasında üzeri örtülen ve ansızın tekrar açığa çıktığında üzerimize çekiç darbesi gibi inen, bizi acıdan sersemletip şaşkına çeviren bir sır. Büyükbaba son darbeydi, son derece gereksiz bir şekilde “şunu-kafanıza-artık-iyice-sokun” dercesine. Sanki dersimizi almamışız gibi kafamıza kakarcasına. Bu ağır darbe neredeyse fark edilmeyecekti, büyükbabanınkini de kıl payı fark ettik. Bir akşamüstü, en ufak bir uyarı vermeksizin, kalbi duruverdi. Hiç göstermese de yetmiş altı yaşındaydı ve ölümünde bunun da payı vardı elbet. Yahut son olaylar onu görünenden çok daha fazla etkilemişti. Gizemli, soğuk, varlığını hissettirmeyen, yaşlı bir adamdı. Mesafeli duruşunun yanı sıra, kıyafetleri ve tavırlarındaki aşırı zariflikte Çinlilere özgü bir şeyler vardı. Ve tabii görünümünde de: küçük, çizgi gözler, pagoda çatıları gibi kıvrık kirpikler ve Asyalı bir kökenden (ya da ancak işgaller sırasında gerçekleşebilecek, son derece uzak, genetik bir tuhafıktan) ziyade, aşırı sigara tüketiminden kaynaklanan

sarı bir beniz. Başka kimsede görmediğimiz, seyrek rastlanan bir sigara içerdi, badem yeşili paketinin üzerinde eski tip yazılar vardı. Bir keresinde ona bunları nereden bulduğunu sorduğumuzda, “Rusya’dan,” demiş, fakat bir başka sefer, her zamanki ciddi ifadesiyle, Ay’ın ötesinden, Frigüay’dan geldiğini söylemişti. O öldüğünden beri üretilmiyordur muhtemelen. Aslında her yeni sigarasını bir öncekinin izmaritiyle yakar ve kendi tarlasındaki tütünleri içerdi. Bu durum, araba kullanırken Citroen 2CV’sini doğaçlama bir rodeonun içine sürüklerdi. Sağ elinde, başparmağıyla işaretparmağı arasına sıkıştırılmış izmarit, ağzının bir köşesinde yeni bir sigara dururdu ve yolu hiç umursamadan izmaritin kıpkırmızı ucuna dikkat kesilir, iki sigaranın hafifçe birbirine dokunduğu noktadan ince bir duman yükselene dek küçük, muntazam nefesler çekerdi. Sonra da kör olmamak için başını arkaya atardı, çünkü kısa süre içinde elinin tersiyle süpüreceği yoğun bir duman tabakası kaplardı ortalığı; menteşeli camı dirseğiyle kaldırır ve yola bir ke-re dönüp bakmadan izmariti çabucak fırlattıktan sonra direksiyonu gelişigüzel, aniden döndürüp arabasındakileri sağa sola savururdu. Yaşlılıktan, yahut zorluklarla dolu, uzun bir hayattan sonra bilinci körelmiş, kendisine bir uyuşukluk duygusu hâkim olmuştu. Sonlara doğru, onun arabasıyla yolculuk etmeyi göze alacak pek kimse kalmamıştı. Küçük kuzenler bir oyun icat etmişti (bu birkaç sefer oldu, onları pek sık görmüyorduk): Babalarından ödünç aldıkları bir kravat ya da fuları başlarına bağlıyor ve sonra kamikazeler gibi “Banzai”¹ çığlığı atarak arabaya yerleşiyorlardı. Dahası, onların vedalarına biz de mendil sallayarak, sahte göz yaşlarıyla karşılık veriyorduk. Esasında ortada büyük bir tehlike olmadığını herkes biliyordu, çünkü araba hayli yavaştı ama büyükbabanın şeridi takip etmemekteki ısrarcılı-

1 Japon savaş çığlığı.

ğı, yolun sol tarafına geçip durması, yahut patinajlar çekip yoldan çıkararak 2CV'sini zorlaması ve başka araçlarla çarpışma tehlikesi yüzünden, inenlerin yüzü hız trenine binmiş gibi sapsarı kesiliyordu.

Hassas manevralarda, el kol işaretleriyle ona yardım teklif etmenin faydası yoktu. Zaten böyle bir yardıma ihtiyacı da olmuyordu. Boşlukta hayalî bir direksiyon çevirmek gülünçtü; halimizi gören sürücü koltuğunda oturmadığımız için içeriyoruz sanardı. Oysa büyükbabanın yanındayken elimizin ayağımıza dolaşmasına sebep olabilecek her şey mevcuttu. Sadece birkaç santimetre geride, arkada bir engel olduğu konusunda onu uyararak, işaret diliyle konuşmak nafileydi; size sigara dumanının arasından bitkince bakar ve engele yaklaştığını sakın sakın tamponun bildirmesini beklerdi. Böylelikle arabanın gövdesi mahvolur, çamurluklar bükülür, kapılar eğilirdi. Arabaya isim de takmıştık: Tostot. Büyükbaba bunu öğrendiyse de, üzülmemek için pek üzerinde durmamıştı, fakat büyük ihtimalla bizi içten içe sümüklü veletler ya da bunun gibi bir şey olarak fişledi. Belki de hiç umursamadı.

Yağmur yağdığında, ki Atlantik kıyısında görülmemiş şey değildi, fırtınayla sarsılan, rüzgârla savaşıyor, her tarafından su alan 2CV, hava durumunu göz ardı edip kabaran denize açılmış döküntü bir balıkçı teknesini andırırdı. Kaputa şiddetle vuran yağmur sayesinde arabanın döküntülüğü daha çok hissedilirdi; gök gürültüsü, korkutucu sağanak küçük arabanın içinde derin denizlerin çağrısı gibi yankılanırdı. Su önce tentenin bir yerinden, ardından birçok küçük delikten sızmaya başlar ve kısa sürede büyüyen damlacıklara dönüştükten sonra titreyip ayrılarak, oturmadan evvel kurulanması gereken küçük bir su birikintisi oluşturana dek, aşağıdaki bir kafanın, kolun, dizin, yahut oturan yoksa koltuğun üzerine düşerdi. Bu su saati uygulaması bir süre sonra şiddet-

li bir eziyete dönuşürdü, çünkü damlacıkların çileden çıkararak sürekliliğine bir de aniden yanlardan akan sular eklenirdi. Yağmur suları kapıların yarı sökülmüş eklemelerinden fıskırır, bu masum görünen çisenti uzun yolculuklarda insanı bir sağanak kadar ıslatırdı. Başlarda bu hengâmenin içinde, onunla birlikte bir gizem duvarını aşacakmış ve (onun baştan savma, bezgin deyimiyle) “bütün bunların” bir önyargıdan ibaret olduğunu, yağmurun yalnızca bir fikir, bir simge, evrensel yanılmanın parıltısı olduğunu doğrulayacakmışçasına, büyükbaba gibi gözü pek olmaya çalışırdık. Havaya ya da bulutun içinde yolculuk ediyor izlenimi veren konforlu, sakin ve su geçirmez arabalara doğru yükselmek için bedenini maddeden ayırdığı o an belki de ruhun en tepeye yükseldiği andı; fakat belli bir kilometreden sonra, kapılardaki pasa karışan, koltuklarda minik lekeler bırakan bu hafif fıskırdama inatçı ritmini kabul ettirirdi ve birkaç dakikalık nemli bir yoga sonrasında acı gerçeğe razı olur, cebimizden bir mendil çıkarıp yüzümüzü kurularдық. Nitekim hayat böyledir: Çocukluk çağı, insan yavaş yavaş, adım adım dağılırken, bunun gibi ufak tefek, yüzeysel gerçeklikler içinde salınır.

Tuhaftır, ilk sinir hali geçince damlacıkların takip ettiği eğik yörünge keyifli bir atmosfer yaratırdı: Gerçekleşmeyecek bir mucizeyi, yağmurun üzerimizden ördek tüylerinden kayarcasına geçip gitmesini beklemek bizi komik bir hesaplaşmaya iterdi. Hızlı hızlı, sert veya yumuşak biçimlerde iniş yapan damlalar, rastgele gözümüzün kenarına, şakaklarımızda, elmacık kemiklerimize çarpar ya da doğrudan kulak deliklerimizi nişan alırdı; öyle öngörülemez, öyle karmaşık değişkenlere sahipti ki, kafamızı bir poşete sokmak dışında bir kaçma yolu nafileydi. Bu oyun, bu ilkel su savaşı son derece basitti: Öbürlerinden daha güçlü bir damla bizi yerimizden sıçrattığında, meçhul bir nişancının hedefi olduğumuzu dü-

şündüğümüzde, “Tam on ikiden!” diye bağırdık. Oyunun tek kuralı dürüst olmak, önemsiz bir damla düştüğünde öldürücü bir damla isabet etmiş numarası yapıp koltuğa yığılmamaktı. Bu kural sık, fakat ölçülü tartışmalara neden olurdu. Sesimizi yükseltmemeye dikkat ederdik: Kaportanın perişan durumu aksini düşündürse de, büyükbabanın 2CV’sinin içi kutsal bir mekândı.

Bir defalığına, tek bir defalığına büyükbaba da bize katıldı; damlanın biri burnunun ucunda lamba gibi asılı kalınca, büyükbaba sessizliğini bozdu ve pek konuşmayan insanların boğuk, kısık sesiyle bağırdı: “Tam burundan!” Derhal şamatayı kestik; ilk başta bir büyüğün oyunumuza karışmasından biraz rahatsız olmuştuk; şaşkınlığımız geçince, bunu iyi bir haber, dâhi çocuğun aramıza dönüşü olarak algılamıştık. Yaşamın sonunda, eski anıların arasında olduğunu düşündüğümüz bir anda, büyükbabanın uzakta değil, oyunlarımızın içinde olduğunu fark etmiştik. Böylece rahatlamış, belki de yokluğunun üzerimizde ne denli ağırlık yaptığını belirtmek için, bu sözcük oyununu geç idrak etmenin arkasına da gizlenerek neşeli bir kahkaha koyuvermiştik: Tam on ikiden isabet alan burun, bir türlü bitiremediğimiz, aynı saçma rutini yineleyip durduğumuz savaşı mükemmel şekilde noktaladı. Uydurduğumuz su oyunu büyükbabanın belli belirsiz haykırışıyla sona ermiş gibiydi, tekrar başlamak kesinlikle imkânsızdı. Bununla birlikte, bu haykırışı tenceredeki sütün taşması, el fenerinin bozulması, bisiklet zincirinin atması ve saatin durması gibi çeşitli durumlar için uzun süre kullandık. Bu kullanım ailede sözü geçen kişiler arasında bile yayıldı: Babamın “tam burundan” macerası ise, depodaki benzini son damlasına kadar kullanma umuduyla yolda zikzaklar çize çize benzinciye ulaşmaya çalışırken, kasabaya iki kilometre kala benzinin bitmesiydi. Büyükbaba yaşasaydı, çok fazla seyahat et-

tiğinden, söz konusu ifade belki günlük dile bile girebilirdi. Yüz yıl sonra ise, bu deyimın kaynağıını bulmak için hayli uğraşmaları gerekecekti.

Yağmur Aşağı Loire bölgesinde bir yoldaştır, yaşamın sadık bir parçasıdır. Bu durum, bölgeye özel bir karakter kazandırır, çünkü geri kalan şeylerin başka yerlerdekinden farkı yoktur. Okyanusun buhar yüklü bulutları Sainte-Nazaire Tepeleri'nde, Loire Nehri'nin ağzında alçalır, aralıksız dönen bir su çarkının içinde ırmağı yükseltir, nemini Nantes bölgesi üzerine bırakır. Genellikle, muson yağmurları hesaba katıldığında, bu yağışlar miktar bakımından fazla sayılmaz; fakat bütün bir yıla ustalıklarla yayıldıklarından, burada kısa süre konaklayıp bir gün bile güneş görmeyen insanlar açısından bölge bulutlu ve yağmurlu olarak bilinir. İklimin efsanevi ılımanlığını ispatlamak için misafirlere, noter bahçesinde öteye beriye ekilmiş mimozaları, yaprakları dökülmüş palmyeleri göstererek onları bu kanıdan vazgeçirmek kolay değildir, çünkü hesap ortadadır: güneşli saatler, yağmur miktarı, yıllık bilanço. Hava nemlidir ama herkes buna öyle alışıktır ki, kimsenin dikkatini çekmez. İnsanlar inatçı bir çisentinin altında, bunun bir yağmur olmadığına yemin eder. Gözlük kullananlar rutin olarak günde yirmi defa

camlarını siler, görüntüyü çarpıtıp parçalara ayıran bir yığın damlacığın ardından bakarak yürümeye alışır, referans noktaları olmaksızın devasa bir anamorfozun içinde ezbere ilerler. Ama akşam çöküp de şehrin üzerine usulca yağmur yağdığına, neon ışıklar parlak desenler oluşturur, küçük yıldızlar ışıldayarak gözlük camlarının önünde dans etmeye başlar, gözlere mavi, kırmızı, yeşil, sarı kıvılcımlar serper; saraylara özgü bir gösteridir bu. Gözlükleri çıkardığımızda, her şey aslında olduğu tekdüze haline döner.

Bu sayede gözlükçülerin işleri iyidir. Bu durum miyoplüğün salt başka yerlere göre burada daha yaygın olmasından kaynaklanmaz; zira ıslanan gözlük camlarını, pantolondan çıkarılan gömlek ucuyla yahut restoranlardaki masa örtülerinin veya avuçtaki peçetenin temiz köşesiyle kurularken düşürüp kırma ihtimali hayli yüksektir. Derin bir hüznün ve gözleri kısmak zorunda kalmaktan kaynaklanan baş ağrılarının yanı sıra, yağmurun neden olduğu sıkıntılardan biri de budur. Saç köklerinde yaşanan bu keşmekeşin başka bir nedeni olabilir, fakat insan yağmur yüzünden yol boyunca dizilen kafelere sığınmak zorunda kaldığında kabahat kimindir? Hava açana kadar, önce bir, sonra iki, ardından üçüncü kadehi içip beklemekten başka yapacak bir şey yoktur. İçkilerini yudumlayan utangaçlar, dirseklerini bara dayayıp camdaki yansımalarına dalarak sağanağa maruz kalmış, elleriyle yakalarını kaldırıp hızla geçenleri izlerler. Onlara doğru dönen bir şemsiyeyle göz göze geldiklerinde, asla kibirle gülümsemezler. Sadece kuru bir yere girmeyi akıl ettikleri için kendilerini kutlarlar. Yağmur yavaşlamaya başladığında, çatıların üzerindeki gök biraz açıldığında havanın iyileştigiğine kanaat getirirler ve beyaz şaraplarını bir dikişte içip ceketlerini ilikledikten sonra kafalarını omuzlarına gömerek dışarı çıkmaya hazırlanırlar ki, yok hayır, sağanak yeniden başlar – böylece, tek bir sözcüğe ge-

rek duymadan, boşalan kadeh işaret edilir: aynısından, bir tane daha.

Yağmurun kesin göstergeleri vardır: belirgin ve serin batı rüzgârı; denizden uzağa, toprağın içlerine çekilip pamuk balyaları gibi ekili alanlara konan martılar; yaz boyunca bahçelerde dikkatlice ve sessizce dönüp duran, evlerin çatılarını yalayıp geçerek uçan kırlangıçlar; rüzgârda sallanıp hışırdayan yapraklar; titrek kavakların çılgına dönmüş, küçük, yuvarlak yaprakları; alacalı bulutlarla kaplı gökyüzüne bakan erkekler; rengârenk mandallarını kafes kuşları gibi ipin üzerine dizerek çamaşırları toplayan kadınlar –deniz rüzgârının kuruttuğu çarşaflar hiçbir şeyle mukayese edilemez, çünkü iyotlu ve tuzlu doğal hava liflerin içine işler–; kumda oynayan çocuklar; onları çağırın anneler; patileriyle kulaklarının arkalarını temizleyen kediler; barometrenin bombeli camına üç küçük tık ve düşen ibre.

İlk damlalar belli belirsizdir. Yukarıya doğru bakar, uzaktaki okyanus parıltılarının oynaştığı, gri bir inciye andıran ışıklı gökten ne gelebileceğini düşünürsünüz. İki günde bir yağın ince yağmurlar genellikle okyanustaki sisin habercisidir. Dikkatler Fenikeli denizcilere her daim korku salan büyük ekinoks gelgitine çevrilir, zira böyle zamanlarda gemilerin altından geçerek gövdelerinden devasa bir çağlayan misali akıp giden deniz, öfkeli dalgalar halinde çekildiği yere tekrar tekrar hücum eder; gelgelelim bu gelgit nadir görülür, yılda iki kez gerçekleşir (doğrusu, balçık ve yosun kaplı kayalar üzerindeki bu gelgitler uzun zamandır göz ardı ediliyor). Birbirine karışan gökyüzü ve denizin rengi kül grisine döner; söz konusu görüntünün uzun, antrasit damarları dalgaları ve bulutları resmeder; ufuk atmosferik güçleri birbirinden ayıran bir çizgi olmaktan çıkar, mütemedi bir fondü halini alır. Yağmur her yeri ele geçirir: Ağaçlardan ve otlardan, gökyüzüyle ahenk içindeki gri asfalttan, yahut in-

sanların hüznünden bile fıskırabilir. Kimi zaman şarabı fazla kaçırmaktan kaynaklanan, sınırlı etkilere sahip, yerleşik bir hüznün. İnsana neşe veren kuzeybatı geçidinin aralanması için kadehler birbiri ardına beceriksizce yuvarlanır. Bizlerin gözünde yağmur, yetkin bir eserin felsefi unsurudur. Yağmur kaçınılmazdır. İlk belirtileri görünce elinizi uzatırsınız. En başta bir şey hissedilmez. Sonra derinin daha hassas olan tarafını, avucunuzu yukarı doğru çevirirsiniz, ama elinize geçen tek şey bir iğne başı, içinde bulutların genişliğini yansıtan minicik bir cam, parmak ucunda engin bir gökyüzü kesiti, eski bir divit kalemin deliğinden görülen Mont-Saint-Michel ya da Lourdes Bazilikası manzarasıdır. Eldeki tam oluşmamış damlacıkla şiddetli bir yağmurun getireceği tehlikeler tartılabilir. Bazen işler bu noktada kalır. Yağmur yağmaz. Saçları birbirine katmaktan ziyade yatıştıran, okşayıcı ve ipeksi rüzgârın eşliğinde deniz yükselir sadece. Bu rüzgâr okyanusa dair pek bir şey söylemez, söylerse de olumsuz şeyler söyler: Sargasso sessizliği, Bermuda durgunluğu. Breton kıyıları Gulf Stream'le yıkanır, bu korsan sıcak su akıntısı Karayipler'den Atlantik'e sıcak su taşır; soğuk havalarda saksıları içeriye koyarak biraz hile yapsak da mimozaları, sardunyaları ve zakkumları ona borçluyuzdur. Gulf Stream olmasaydı, kışları nehrin ağzı Saint-Laurent gibi buz keserdi, zira burası Nantes, Montreal ile aynı enlemde yer alır. Oysa bu bölgede kar bir söz sanatıdır, on yılda bir yağın ve yere düştüğü gibi eriyen incecik bir tabakadır. Elbette Pierre'in Commerc'y'e gittiği o meşhur 1929 kışıyla, evsizlerin çoğunun yaşamına son veren, fakat nehir civarındaki çocuklara, o güne dek ancak kitaplarda okudukları bir şeyi doğrulatan, kömürden gözler, havuçtan burun, şapka, pipo ve atkıyla tamamladıkları kardan adamların yanında gururla poz vermelerini sağlayan 1959 kışı hariç... 1976 yılında kuraklık da yaşandı; o yaz Bretagne'a bir damla su düşmedi, çayır-

lar sarardı, mısırlar ancak acı baklalar kadar büyüdü, inekler tazılar gibi bir deri bir kemik kaldı. Daha akla yatkın bir açıklama bulunamadığından, olan biten meteorolojik bir çilgünlüğe, birtakım gizemli güneş lekelerine, güney yarımkürede patlayan bir volkana, yahut dünya ekseninin kaymasına bağlandı. Bunlar açık seçik hatırlanıyor, çünkü pek rastlanan şeyler değil. Burası daima yağmurludur.

Deniz yükselirken yağın yağmur tam anlamıyla yağmur sayılmaz. Buna ancak bir su tozu, rahatlatıcı bir müzik, sıkıntıya yapılan bir saygı duruşu denebilir. Yüzü hafifçe okşayan, alındaki çizgileri silen, kaygılı düşüncelere ara veren bir zarafet vardır onda. Sessizce iner, ne duyulur ne görülür; camlarda iz bile bırakmaz, toprak tarafından zararsızca emilir.

Buna karşılık, sıkıntı ruhun zehridir: bitmek bilmez çisentilerin yol açtığı sıkıntı; kilise kulelerini, su kulelerini ve sütunları süpürecek kadar alçalıp ağaçların tepeleriyle haşır neşir olan gökyüzünün verdiği sıkıntı. Gökyüzünün başlarına geçeceğinden korkan Keltlerin atalarıyla alay etmemek gerekir: Metafizik cennetler, masmavi, yüksek göklerin altındakilerce icat edilir. Oysa burada gökyüzü, bölgenin üzerine tüm ağırlığıyla çöken, su yüklü, koyu toprak ile bulutları ince bir katmanla ayıran sıvadır. Karanlık kasım ve aralık aylarının bitmek bilmez çisentisi bir yağmur değil, uzamın etraflı bir işgali, tozlu zeminin, açık rengini koruyan sığınakların içine sızması için ufacak bir esintinin yettiği, ağır, yoğun, direngen bir perdedir. Bu yağış bütün bölgenin içine işler ve insanların kalplerinde atan son damla umudu maskeler; öyle ki dünyanın sonunun yavaşça geldiği, çöl dinlerinde inanılan ateşten büyük bir patlamanın aksine, gezegecin çamura battığı düşünülür ve devasa bir sulama işlemi buna yardımcı olur. Buradaki geniş su birikintilerinin nedeni ne güneş yüzünü gösterir göstermez kaybolan fırtınalar-

dır, ne de felaketedelerin evlerin üst katlarından sandallarla kurtarıldığı, acil tahliye gerektiren taşkınlardır (gerçi Loire Nehri kıyısındaki tarlaları sık sık su basar, ama ırmakların kendine özgü, değişken bir geometrisi olduğu aşikâr). Dekor el değmemiş gibidir; yalnızca kırlar daha yeşil, asker yeşili; şehirse daha gri, kurşun grisidir. Bataklık ruhu büsbütün gizlenmiştir. Çayır çimenlerin yeşilliği altında süngerler saklıdır. Üzerinde yürümeye cüret ederseniz, ayakkabınız muazzam bir çamura bulanır. Su oluklarının ya da gölcüklerin kenarında dolaşacaksanız, ayağınızın kaymamasına dikkat etmelisiniz; çalılıklara çok fazla yaklaşmayın –zira içinde düş alabilirsiniz– ve ağaçlara yaslanmayın, kabukları yapışkandır. Çürümüş, büyük dalları kırarak Herkülçülük oynayabilirsiniz. Bir gün öncesinden ıslanan, ağır gemici ceketleri hemen kurumaz. Ekmek ıslanır, duvarlar neme doyar, duvar kâğıtlarında kıtalar oluşur ve insan kendine bu milimetrik suyun nereden sızabileceğini sorar. Radyatörler boş yere ısınır; su, bir zafer takının altından geçercesine, iğne deliğinden sızar. Gövde tüm eklemleriyle birlikte kütürder, eski kemik ağrıları yeniden başlar. Havanın azıcık açma ihtimali bile olmadığı, uzun, bunaltıcı günlerdir bunlar. Lambalar sabahtan akşama dek yanar. Bıkıp usanmak bilmeyen yağmurun hâlâ yağıp yağmadığına bakmak için perdeler on defa aralanır. Hassas insanlar pes eder ve karanlık ayların bitiminde kendilerini kuyuya atar.

Ahmakıslatan, sağanağın zengin ritminden yoksundur, zira sağanak pencere pervazlarında yankılanır, oluklarda oynasır ve hoplayıp zıplayarak bir akortçu hüneriyle, deneyimli bir kulağın kaplamanın hangi malzemedен yapıldığını ayırt edebileceği şekilde pat pat çatılara vurur: Loire'in kuzeyindeki evlerin çatılarında genellikle arduvaz taşı, binalarda tuğla, kulübelerde ise ahşap ve oluklu sac kullanılır. Fırtınayı sonlandıran sağanağın ardından, şehrin üzerinde cıvadan

bir kubbe titreşir. Bu gümüşü aydınlığın altında, nesnelerin dış hatları bir gravür kesinliğiyle belirginleşir: Saint-Nicolas Katedrali'nin külahlarındaki taşlar, yaprakların kıvrımları, tepelerde uçan kuşların kanatlarındaki tüyler, çatılardaki kırık hatlar, tünek olarak kullanılan antenler. Keskin bir bakış, herhangi bir dükkân tabelasını ve ayrıca karşılaşmak istemediği birini yüz metre öteden görebilir. Kaldırımlarda, mevsiminde köşe başlarında satılan sardalyelerin karınlarındaki gibi bir mavilik parıldar. Otobüsler kulakları sağır eden bir uğultu çıkararak, tekerlekleriyle ince, beyaz şeritleri takip eder. Temizlenmiş vitrin camları görkemle parıldar, ağaçların tepelerinden gümüş iğneler yayılır, hava naneli şeker gibi serindir. Şehir kristal bir çanın berrak saydamlığında hatıra misali uzanır.

Fırtına yağmurları etrafı temizlemek için can atar. Soğuk yerleşirse, bir sonraki mehtabı bekleyip sert rüzgârlarla kışın bütün kirini temizlerler. O coşku içinde, kimi zaman bir ağaç yer değiştirir, bir diğerinin tepesi uçuverir, bir araç ters döner, bacalar havalanır, rüzgâr fırıldakları havada delice döner, böyle mühim güçlerin dozunu ayarlamak elbette zordur: Kazalar kaçınılmazdır; rüzgârın şiddetinden anemometre kilitlese, dalgaların azgınlığından bir mendirek çökse bile kasırga söz konusu değildir.

Kuzeybatı rüzgârlarının getirdiği yağmurlar dondurucudur, insanın iliğine işler. Atlantik'ten gelen korkunç rüzgârların sürüklediği yağmurlar, sizi yanlardan tokatlar. Yüzünüzü döven demir tozları gibidir bunlar; sudan yapılmış oklar insanı delip geçerek bunaltır. Yanaklar, burunlar ve eller kızarır. Güzellik anlayışı, romantik solgunluktan tropik bölgelerin bronzluğuna dek değişiklik gösterse de, kızarıklık yüz asla çekici bulunmaz, bakırsı kızıla rağbet eden Amerikan yerlileri arasında bile. Güzellik açısından bir şey katmasalar da, bu kış yağmurları hiç değilse eve dönüp kuru-

landıktan ve kalın giysilere sarındıktan sonra, dışarıda esip gürleyen fırtınayı dinlerken, sarf etmiş olduğu üstün gayretten dolayı insana mutluluk verir. Sıradan bir mutluluk olsa dahi onu bulamayanlar vardır: evsizler, yoksullar. Yoksulluğun payına hiçbir şey düşmez. Evsiz filozof kurgusunun kaynağı Diyojen de ılıman iklimlere özgü bir hikâyedir. Ne kadar büyük olursa olsun, yine de İskender'den güneşi kapatmaması istenebilir, peki ya bulutlardan? Eğer kemiklerini ısıtacak bir damla güneşten mahrum, ıslak ve donmuş olsaydı, o alaycı Diyojen de fıçısının içinde caka satmaz, kuşkusuz bir yardım derneği kurulmasına ön ayak olmak için söylev verirdi. Evsiz insanlar için kış yağmurları büyük eziyettir. Bu yağmurların bahar yağmurları gibi şakacı bir tarafı yoktur: Hani dışarı çıkmadan önce gökyüzünü dikkatlice incellersiniz de, sanki doğu sınırını istila etmeye çalışan vahşi yağmurları durdurmaya gidercesine, hızla birbirini izleyen beyaz bulutları görüp havanın açık olduğunu düşünürsünüz. Buna güvenip şemsiyenizi, yahut onun yerine geçen şeyi –çöp kutusu ya da çamaşır sepetini– evde bırakırsınız. O karanlık aylardan sonra bahar arzusu öyle güçlüdür ki, kışlık giysilere isyan edilir (yani bir çiçekle baharın geleceği düşünülür). Aslında ilk yumuşaklık havada meydana gelir, ılık ve mis kokulu esintiler uzayan kış günlerinin atmosferinde salınır; günlerin uzadığını gösteren bazı kesin işaretler vardır: iş çıkışları, mağazaların kapanışı, tren saatleri, sokak lambalarının geç yanması. Bu iyi haber insanı öyle mest eder, güzel günlerin yaklaşması insanı öyle hoşnut eder ki, üç dakika içerisinde gökyüzünün kapandığını ve yağmurun durup dururken yeniden indiğini anlamazsınız bile. Yağmur gülünç bir ivedilikle yağar; hızlı ve neşeli, adeta çocuksu bir tufandır bu. Bu yağışın bir prova, gün ortasında patlayan bir havai fişek gibi olduğunu anlamak için bir sokak yeter: üç adım ötede yol kurudur. Bir dükkân tentesine yahut

kapı eşiğine sığınmak için koşar, birkaç kişiyle orada bekleşiirsiniz. Saçaklardan su sıçrarken herkes birbirine gülümseyerek bakar, bu da yağmurun kimsenin canını sıkmadığının kanıtıdır. Bu yağmurdan ziyade bir saklambaç, bir kedi-fare oyunudur. Zaten göz açıp kapayıncaya dek gökyüzü keyifli maviliğine döner. Hava açar ve siz de olanları çoktan unutmuşsunuzdur.